

TURYSTYKA WIEJSKA W POLSCE I UKRAINIE: DZIŚ, JUTRO

Na podstawie ukraińskiej i polskiej literatury naukowej Autorka analizuje treść pojęcia "agroturystyka" oraz specyfikę jej rozwoju na terenach Ukrainy i Polski w końcu XX – początku XXI wieków.

Rozwój przedsiębiorczości w ukraińskim i polskim agrobiznesie jak podkreślają ukraińscy i polscy ekonomiści, stał się obecnie koniecznością, gdyż ukraińskie i polskie rolnictwo zwłaszcza w Euroregionie Karpackim jest niewygodne [1;12; 8:127-147]. "Ponad 70% gospodarstw rolnych – pisze prof Władysław Kandefer – nie ma określonego profilu produkcji i posługuje się tradycyjną technologią opartą na pracy ręcznej, nisko wydajnej i nisko dochodowej"[8:149]. I przyczyną tego – pisze Krzysztof Firlej – należy szukać w niekorzystnej strukturze agrarnej i tradycyjnym sposobie gospodarowania na ziemi, wysokim wskaźniku zatrudnienia w gospodarstwach rolnych, brakach w wykształceniu ludności rolniczej, rozdrobieniu i niewłaściwym wyspecjalizowaniu gospodarstw i panującym dużym bezrobociu [9:119].

W literaturze naukowej ukraińskiej, również polskiej z ekonomiki, stwierdza się że rozwój przedsiębiorczości na wsi oznacza podejmowanie na własne ryzyko i na własny rachunek różnego rodzaju przedsięwzięć gospodarczych i pomysłów mających przynieść poprawę życia [1:10-14; 9:119]. I ta przedsiębiorczość, uważają ukraińscy i polscy naukowcy, może być skutecznie realizowana w turystyce wiejskiej oraz agroturystyce.

Rozważając nad tytułem artykułu kilka razy zastanawiałam się nad tym, jaki termin należy wykorzystać - agroturystyka czy turystyka wiejska i czy to są terminy czy są różne pojęcia?

W literaturze ukraińskiej dopiero podchodzą do jego określenia. Znacznie lepiej jest w literaturze polskiej, jednak i tu są pewne rozbieżności [5;10]. Tak, na przykład, Krzysztof Firtel pisze: "Pod pojęciem agroturystyki rozumie się organizowanie pobytu turystów przez rodzinę rolniczą we własnym gospodarstwie rolnym. Ofertą agroturystyczną jest pobyt w gospodarstwie (zakwaterowanie), który może być połączony z całodobowym wyżywieniem lub możliwością zakupu świeżych produktów w gospodarstwie. Agroturystyka to również na przykład: wypożyczanie koni, bryczki, sprzętu sportowego, organizowanie kuligów, sprzedaż wyrobów rzemieślniczych itd., oraz umożliwienie wędkowania, zajęcia się myślistwem, zbieraniem i suszeniem ziół, owoców czy grzybów" [9:120].

Polski uczony Janusz Klisiński w swej pracy pt. "Agroturystyka jak alternatywa pracy na terenach wiejskich" pisze wprost: "Turystyka wiejska

(...) jest nazywana turystyką gospodarstwa wiejskiego (...) lub agroturystyką, gdyż koncentruje swoją uwagę na agroturystycznym gospodarstwie rolnym i długoplanowo traktuje ekorozwój terenów wiejskich" [10:109]. Według Janusza Klisińskiego turystyka wieska to przedsięwzięcia turystyczne w małej skale, uwzględniające walory terenów wiejskich, z zakwaterowaniem w gospodarstwach mogących świadczyć także usługi na odpowiednim poziomie i zapewniających aktywne formy spędzania czasu" [10:112]. Turystyka wiejska (rural tourism) – pisze on – jest nazywana turystyką gospodarstwa wiejskiego (farm tourism) lub agroturystyką (agritourism), gdyż koncentruje swoją uwagę na agroturystycznym gospodarstwie rolnym i długoplanowo traktuje ekorozwój terenów wiejskich. Natomiast, gdy koncentruję się na etosie bycia przyjaznym środowisku naturalnemu, nazywana jest: ekoturystyka, turystyka zielona (green), łagodna (gentle, soft), zrównoważoną (sustainable), wspierającą, przyjazną, alternatywną itd [10:110].

Natomiast Tomasz Pleśniak w pracy pt. " Kierunki rozwoju turystyki na przykładzie powiatu tatrzańskiego" stanowczo stwierdza: "Agroturystyka to nie to samo co turystyka wiejska. Ta ostatnia oznacza po prostu spędzanie czasu w środowisku wiejskim, natomiast agroturystyka jest odmianą turystyki wiejskiej ściśle związana z rolnictwem. Produkcja roślinna i zwierzęca stanowią jedną z atrakcji agroturystyki. Noclegi są oferowane najczęściej w pokojach gościnnych znajdujących się w tym samym budynku, w którym mieszkają właściciele gospodarstwa, lub też w innym obiekcie położonym przy gospodarstwie. Do atrakcji agroturystyki należą festyny, specjalne pokazy związane z rolnictwem, czasem wspólna praca [11:22].

Zatem mamy dwa różne określenia, dwa różne pojęcia, gdzie treść jest bardzo ciężko uchwytna. Różnorodność stosowanych nazw powoduje – pisze Janusz Klisiński, – że turystyka wiejska nie posiada wyraźnego wizerunku. Potrzebuje ona wspólnego logo oraz ujednoczenia sposobu prezentowania produktu. Wymaga to zastosowania kampanii promocyjnej w celu poinformowania europejskich klientów o wizerunku turystyki wiejskiej.

Turystyka wiejska zaczyna się dopiero rozwijać. Tak w Polsce, jak i w innych ościennych krajach, na przykład Ukrainie, Rosji, Słowacji, Rumunii i td. na razie są nikłe doświadczenia i tradycję w tym zakresie. A wszak , jak wynika z lektury z prac uczonych z krajów rozwiniętych Europy Zachodniej turystyka wiejska jest istotnym źródłem dochodu tych krajów.

Ze względu na międzynarodowy zasięg turystyki wiejskiej zaleca się [10: 114]:

- Ujednoczenie oznakowania standardów zakwaterowania;

- Stosowanie zasady informowania w kilku językach o urządzeniach turystycznych;
- Lepsze planowanie wakacji szkolnych w celu umożliwienia gościom rozłożenia wyjazdów wakacyjnych na cały rok i uniknięcia w ten sposób zatłoczenia w sezonie;
- Dostosowanie transportu i komunikacji do potrzeb wzrastającej turystyki międzynarodowej;
- Właściwe ukierunkowanie pomocy finansowej dla turystyki wiejskiej, umożliwiające utrzymanie i rozwój cech charakterystycznych regionu.

Rozwój regionu na potrzeby turystyki wiejskiej, uważa Janusz Klisiński, musi uwzględniać [10: 110]:

1. Zapewnienie różnych typów zakwaterowania.
2. Zapewnienie bezpośredniej sprzedaży produktów rolniczych oraz wytworów sztuki ludowej i rzemiosła.
3. Zachowanie zgodności turystyki ze środowiskiem i ekologią.
4. Zapewnienie zatrudnienia.
5. Wyposażenie infrastruktury w sektor usług prywatnych i publicznych, od których jest uzależnione świadczenie usług turystycznych (transport, handel, przemysł itp.)

Klientela wczesnej turystyki wiejskiej w znacznej mierze składała się z nowych mieszkańców miast powracających na tereny wiejskie w celu odwiedzenia miejsc pozostawionych za sobą. Goście często byli zakwaterowani u przyjaciół lub rodziny. Jak zaznaczają naukowcy doniedawna w Polsce, również to dotyczy i Ukrainy, można było zaobserwować podobne zjawisko, w ślad za tę formą wypoczynku rozwinęła się idea "wczasów pod gruszą", konkurującej z tanimi czasami zakładowymi. Obydwie te formy wyparła na początku lat 90-ch nowoczesna idea agroturystyki [5:13].

Na przykład, w okolicach Zaleszczyków obwodu Tarnopolskiego jeszcze 15 lat temu w letni okres rojło się od wczasowiczów którzy przyjeżdżali do swoich krewnych oraz znajomych zamieszkujących na wsi. Odpoczywali, coś tam pomagali w gospodarstwie i po kilku tygodniach odjeżdżali do miast. *Sensu stricto* na lato "powiększała się rodzina" mieszkańców okolic Zaleszczyków.

Sytuacja powoli lecz nieuchronnie zmieniła się w drugiej połowie lat 90-ch ubiegłego stulecia. Na razie dla turystów gospodarze przygotowują do wynajęcia pokoje, opracowują prymitywny lecz skuteczny program wycieczek do lasów, zbierania grzybów, suszenia ziół leczniczych etcetera [6: 142-143].

Corocznie zwiększa się liczba turystów w Zaleszczykach nie tylko z miast Ukrainy ale i Rosji i zwłaszcza z Polski [3; 14].

Rozwój przedsiębiorczości na wsi – podkreślają autorzy prac z agroturystyki, – oznacza podejmowanie na własne ryzyko i na własny rachunek różnych przedsięwzięć gospodarczych i pomysłów mających przynieść poprawę życia [4:2]. Należy go postrzegać jako czynnik dezagraryzacji obszarów wiejskich, poprzez:

- możliwość przechodzenia ludności rolniczej do pracy poza rolnictwem, nawet na terenie tej samej wsi lub gminy;
- proces uprzemysłowienia rolnictwa wynikający ze wzrostu poziomu stosowania przemysłowych środków produkcji i przemysłowych technologii wytwarzania żywności;
- urbanizację wsi, wynikającą z tworzenia na obszarach wiejskich infrastruktury o charakterze miejskim;
- zmiany struktury agrarnej wskutek powiększania gospodarstw przez część rolników i likwidacji gospodarstw bądź zmniejszania ich obszaru przez innych [10: 120].

Na przykład, na terenach wiejskich około miasta Morszyn obwodu lwowskiego małe przedsiębiorstwa produkujące wyroby z drewna – krzyżyki, łyżki, szkatułki, miski dekoracyjne itd. zwiększyli w 2006 r. w porównaniu z 1997 r. swój kapitał obrotowy o 54 %, a producenci koców wełnianych z obwodów zakarpackiego i iwano- frankowskiego w tym okresie zwiększyli kapitał obrotowy prawie o 60 %. Po upadku fabryki w Tismienice obwodu iwano- frankowskiego produkującej futra dla pań, kilkakrotnie wzrosła liczba osób zajmujących się chałupnictwem. Futra, produkowane przez byłych robotników fabryki, skutecznie są sprzedawano w Moskwie, Kijowie, Odesie, Przemyślu, Rzeszowie. W ostatnich latach rozszerza się hodowla zwierząt futrzanych oraz produkcja spożywczo-przetwórcza w mieście Tismienica i na wsiach w odległości 15-20 km od miasta.

Należy zauważyć, że każdy obwód w Ukrainie Zachodniej, województwo w Polsce Euroregionu Karpaty planuje (na ile to jest możliwe) swą działalność w zakresie agroturystyki odpowiednio do swoich celów oraz możliwości [4: 2].

Dzisiaj na terenach wiejskich, jak stwierdza Krzysztof Firlej, działalność pozarolniczą prowadzą wyłącznie firmy zaliczane do grupy małych. Świadczą o tym - pisze on - rozmiary zatrudnienia (przeciętnie 2,2 osoby w firmie) i obrotów finansowych (poniżej 50 tys. zł rocznie) Główną formą prawną działalności gospodarczej jest przedsiębiorstwo indywidualne [9: 120].

Jak wnioskuje badacze rozwoju turystyki wiejskiej, dziś jej rozwój determinowany jest bliskością wielkich aglomeracji miejsko-przemysłowych.

Wzrost zainteresowania turystyką wiejską jako nową formą wypoczynku, związany jest nie tylko z modą panującą w niektórych środowiskach, ale również z dążeniem członków społeczeństwa do wypoczynku z dala od przeludnionych tradycyjnych ośrodków wypoczynkowych, w prawdziwej ciszy, w kontakcie z naturą i innym sposobem życia [2: 8-9]. Stworzenie warunków do oferowania miejsc wypoczynku turystów wymaga jednakże dużych nakładów nie tylko ze strony pojedynczych gospodarstw, ale również całych gmin w celu stworzenia odpowiedniej infrastruktury, jest to jeden z czynników, jak zaznaczają polscy uczeni Krzysztof Firlej, Waław Kotliński, Mieczysław Sirko, Krzysztof Kałamucki oraz inni, hamujących rozwój tej formy przedsiębiorczości.

Kolejnym czynnikiem jest występująca nadal niechęć i niepewność w stosunku do nowej formy gospodarowania. A przecież właśnie tu ogromny jest rezerw miejsc pracy. Obszar Euroregionu Karpaty charakteryzuje się wysokimi walorami naturalnymi (urozmaicona rzeźba, czysta i gęsta sieć wodna, nie zanieczyszczone powietrze, liczne źródła wód mineralnych) i przyrodnicze (duże kompleksy leśne, parki narodowe, interesująca flora i fauna) oraz antropogeniczne (zabytki kultury materialnej, bogaty folklor itd.) Pomimo niezaprzeczalnych walorów turystycznych w krajach Euroregionu Karpaty i zwłaszcza w Ukrainie turystyka jest rozwinięta stosunkowo słabo. W dodatku jak słusznie podkreślają profesor Mieczysław Sirko i dr Krzysztof Kałamucki koncentruje się ona w okresie letnim. Szansą w Polsce oraz innych krajach Euroregionu Karpackiego, uważają oni (i z tym całkiem zgadzamy się) jest znaczne zwiększenie turystyki poprzez rozwój infrastruktury. Tym samym stworzenia nowych miejsc pracy [12: 31].

Turystyka wiejska ma duże znaczenie dla rekreacji zdrowia. Zdrowotne znaczenie turystyki wiejskiej polega na wyrwaniu człowieka z niezdrowego środowiska miast i wprowadzenia w taki teren, w którym działalność gospodarcza zaznacza prof. Tadeusz Łobożewicz, nie doprowadziła jeszcze do wystąpienia czynników szkodliwych, godzących w zdrowie ludzkie. Wysiłek fizyczny, podejmowany przez turystę w trakcie wędrówki po terenach wiejskich, w korzystnym środowisku, przyczynia się do poprawy stanu jego zdrowia. Klimat zbiorników wodnych, lasów, pol i gór hartuje organizm, zbliża do natury, potęguje wpływ walorów zdrowotnych terenu przyrodniczego, a tym samym jest doskonałym lekarstwem na choroby cywilizacyjne nękające współczesnego człowieka [13; 16].

Turystyka wiejska jest najbardziej demokratycznym rodzajem odpoczynku, spędzenia urlopu. Wszak w Polsce - podkreśla redaktor naczelny czasopisma Tur Biznes pan Janusz Dembiński jak za feudalizmu, do "wód po zdrowie" czyli do uzdrowisk, wyjeżdża tylko garstka Polaków, a na wspólne wczasy nie może już sobie pozwolić blisko 70 procent

polskich rodzin. Wydaje się to jasne w sytuacji 3 milionowego bezrobocia [14: 5]. Poza tym, tak w Polsce, jak również i w Ukrainie TV propaguje modę na wypoczynek wczasowiczów tylko za granicą, a nie w gospodarstwach domowych potomków chłopów. Zatem mamy dużo do zrobienia w rozwoju turystyki wiejskiej jeszcze dzisiaj. I o tym dobitnie pisze się w prasie, mówi się w telewizji i radiu. Jakie są perspektywy rozwoju turystyki wiejskiej jutro. Opierając się na danych prac naukowców ukraińskich, polskich możemy wyciągnąć następujące wnioski:

- turystyka wiejska w niedługim czasie ilościowo i jakościowo rozszerzy się;
- jej zakres przesunie się do gmin położonych w zakątkach Euroregionu Karpaty;
- zwiększy się liczba turystów z USA, RFN, Kanady, Szwecji. Na przykład, już teraz wzrasta ruch turystyczny obywateli tych krajów. I to nie jest zjawisko przypadkowe, wszak 5 milionów dorosłych obywateli Ukrainy oraz Polski ma krewnych za granicą;
- należy zwrócić pilną uwagę na wykształcenia ogólne subiektów turystyki wiejskiej, zwłaszcza w zakresie nauczania podstawowej wiedzy języków obcych, zwłaszcza języka angielskiego oraz języków krajów ościennych;
- turystyka wiejska będzie rozwijać się na tyle na ile będzie rozpatrywana przez pryzmat koniecznych warunków rozwoju życia ekonomicznego każdego kraju Euroregionu Karpaty w szczególności i jako regionu w całości.

Список використаних джерел та літератури

1. Безносюк В.Д. Організаційно-економічне та інформаційне забезпечення розвитку туристично-оздоровчого комплексу в регіонах України. – Львів: ДПА ДРУК, 2001. – 19 с.
2. Кафарський В. Відпочинок на селі – користь для всіх // Туризм сільський зелений. – 2002. – № IV. – С. 8-9
3. Кульчицька Н. Сьогодні говорити про сільський туризм легко і модно // Туризм сільський зелений. – 2002. – № II. – С. 13-14
4. Філіппова І. Євразія: чому сільський зелений туризм // Туризм сільський зелений. – 2002. – № III. – С. 2-3.
5. Ще раз про сільський туризм, агротуризм, екотуризм і зелений туризм // Туризм сільський зелений. – 2002. – № II. – С. 13-15
6. Gierasymchuk N. Agroturystyka jako jeden z czynnikow rozwoju przedsiębiorczości w Polsce i na Ukrainie // Zeszyty naukowe. – Lesko, 2003. – S. 141-147
7. Rudnicki H. Regionalne zróżnicowanie gospodarki ziemią rolniczą w Polsce na tle doświadczeń Unii Europejskiej. // Polityka regionalna a wejście Polski do Unii Europejskiej. Konferencja Naukowa, Nisko 2000. – S. 115-120

8. Kandefer W. Agroturystyka jako szansa rozwoju regionow // Zeszytu Naukowe. Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Stalowej Woli, 2000, Nr 1 (8). – S. 148-156.
9. Firtel K. Przedsiębiorczość w polskim agrobiznesie // Przedsiębiorczość a lokalny i regionalny rozwój gospodarczy./ Pod red. Jana Targalskiego: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Krakow, 1999. – S. 119-127
10. Klisiński J. Agroturystyka alternatywa pracy na terenach wiejskich // Zarządzanie w agrobiznesie. - Wydawnictwo Politechniki Częstochowskiej, Częstochowa, 1998. – S. 109-119
11. Pleśniak T. Kierunki rozwoju turystyki na przykładzie powiatu tatrzańskiego. – Rzeszow: Politechnika Rzeszowska, 1999. – 112 s.
12. Sirko M, Kałamucki K. Potencjał ludnościowy, jego zasoby i struktura w wojewodztwie podkarpackim // Aglomeracje lokalne w procesie transformacji i integracji z Unią Europejską Stalowa Wola, 2001. – S. 27-33
13. Łobożewicz T. Turystyka i turysta //Tur Biznes. - № 31/51.- listopad 2001. – S. 16-17
14. Tur Biznes. - № 31/51.- Listopad 2001. – S. 5

***H. Герасимчук. Сільський туризм у Польщі та Україні:
сьогодні, завтра.***

На основі української і польської наукової літератури автор аналізує зміст поняття агротуристички, специфіку її розвитку на теренах України і Польщі в кінці XX – початку XXI століть.

***Herasimchuk N. "Village Tourism in Poland and Ukrainian:
Today and Tomorrow***

The author has analyzed the meaning of the definition of agrotourism, as well as specifics of its development in Ukraine and Poland during the late XX – beginning of XXI century on the basis of Ukrainian and Polish scientific literature.